

א. יסוד העניין

בכותרת שנתנו למאמר, רמזנו כמובן למחלוקת המנהגים בין האשכנזים לספרדים בשאלת מספר הנרות שיש להדליק. בני ספרד נוהגים שרק בעל הבית מדליק חנוכיה אחת, ומוציא ידי חובה את כל בני ביתו בהדלקתו, בני אשכנזי נהגו שכל אחד מבני הבית מדליק חנוכיה לעצמו בברכה.¹ **יסוד המחלוקת הוא בפרשנות לברייתא במסכת שבת דף כ"א:**

"תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך."

מיד לאחר הברייתא הנ"ל מובאת **מחלוקת אמוראים, בדבר הטעם למחלוקת ב"ה וב"ש:**

"חד אמר: טעמא דבית שמאי - כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דבית הלל - כנגד ימים היוצאין. וחד אמר: טעמא דבית שמאי - כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל - דמעלין בקדש ואין מורדין."

הדרך הפשוטה בהבנת מסקנת הברייתא לעיל, היא לראות כל שלב כמכפיל של השלב שלפניו. מצוה = נר אחד,² המהדרין × מספר בני הבית,³ והמהדרין מן המהדרין × מספר היום בו מדליקים. וכך הבין הרמב"ם:

1. **מקראי קודש**, הלכות חנוכה פרק ב' סעי' ב', לרב משה הררי.

2. ע"פ רש"י: "נר איש וביתו - נר אחד בכל לילה, ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד."

3. ע"פ רש"י: "והמהדרין - אחר המצוות עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית."

"כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד, והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד.

כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות." (הלכות חנוכה פ"ד ה"א - ב')

אך, אם נשוב ונעיין בטעם שנתנו האמוראים למחלוקת ב"ה ובי"ש, אזי לפחות לפי שיטה אחת יש צורך שמתוך מספר הנרות יודע באיזה יום מימי החנוכה אנו נמצאים, "כנגד ימים הנכנסים... כנגד ימים היוצאים"⁴. ולפי דרכו של הרמב"ם לעיל, יתכן שבבית מסוים ידלקו ששה נרות, ואין לדעת האם בבית איש אחד וזהו היום השישי או שמא שני אנשים וזהו היום השלישי וכן על זה הדרך.

4. מקובל לתרץ את הבנת הרמב"ם בכך שלדעתו אין צורך בהיכר הימים, שכן האמוראים נתנו הסבר נוסף: "כנגד פרי החג ... ומעלין בקודש ואין מורידין", ולדעת הרמב"ם הנ"מ בין ההסברים היא בדיוק השאלה האם צריך שיהיה הכר ימים מן הנרות או לא. לראיה ניתן להביא שהגמרא בהמשך דבריה מספרת סיפור הנראה על פניו מעט מיותר: "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו - כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו - דמעלין בקדש ואין מורידין". הרי לנו מפורש שרבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן סובר שאין צורך בהכר הימים. (נוסיף עוד, שנראה שגם הרי"ף פסק כרמב"ם. שכן הרי"ף המורגל בקיצור הלשון, העתיק את הברייתא הנ"ל, את מוח' האמוראים ואת המעשה של הזקנים בצידן !? וזה נראה מאוד לא אופייני לרי"ף, אלמלא שבא לרמוז שיש כאן נ"מ הלכתית ! וכך נלענ"ד טוען הגר"א בסי' תרע"א סעי' א' בד"ה "וי"א": "נראה שכן הוא דעת הרי"ף מדהביא אימרא דרבב"ח אר"י שני זקנים כו' כנגד פרי כו' דמעלין בקודש ואין כו' דלהאי טעמא לא חיישנן להיכרא דימים הנכנסין או היוצאים שכתב בתוס' שם. וכ"מ בגמרא שם חד אמר כו' וחד אמר טעמא כו' דני"מ בכה"ג כ"ל ומסקנה דב' זקנים כמ"ד מעלין בקודש כו'").

הקושי הנ"ל, מכריח אותנו להציע פירוש אחר בהבנת מסקנת הברייתא לעיל, ולטעון שכל אחד משני השלבים הנוספים מתייחס עצמאית לשלב הראשון ללא קשר ביניהם. כו"ע מסכימים שלמצוה צריך נר אחד, אך לגבי ההידור הוצעו שתי הצעות. בתחילה המהדרין הציעו להדליק לפי מספר בני הבית. אח"כ הציעו חז"ל הידור אחר שלדעתם טוב יותר - המהדרין מן המהדרין, שידליקו לפי מספר היום בו מדליקים.⁵

וכך הבין התוספות:

"והמהדרין מן המהדרין - נראה לר"י דבית שמאי ובית הלל לא קיימי אלא אנר איש וביתו שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפילו יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית."

5. לפי הסבר זה לא מובן מדוע ההידור השני, המכונה "מהדרין מן המהדרין", הוא הידור גדול יותר מהצעת "המהדרין". לשאלה זו התייחסו מספר ראשונים. התוספות רא"ש על הסוגיא בד"ה "והמהדרים" מסביר: "ונר' שיש יותר הידור לבית הלל כשמדליק בליל ראשון אחד לכל הבית ומשם ואילך מוסיף, ממה שעושה ביום ראשון נר לכל אחד אפי' יוסיף מכאן ואילך משום דליכא היכרא שמא עושה כנגד ימים הנכנסים שהיו סבורים שנתוספו בני הבית והיינו דקאמר והמהדרין מן המהדרין או כב"ש או כב"ה", ובלשון כמעט זהה כתב המרדכי (רמז ר"ע). נראה שהרא"ש והמרדכי נותנים משקל ערכי לכך שלמספר הנרות יש מסר הקשור לחנוכה ולא סתם למספר בני הבית. וכן נראה מלשונו של המאירי על הסוגיא. דרך אחרת ליישוב הענין מובא בשיטה לר"ן על הסוגיא: "וא"ת א"כ מאי והמהדרין מן המהדרין אדרבה יותר הידור נר לכל אחד ואחד, ויש לי לומר דברוב הבתים אנשים בה מעט ויותר הידור כשהוא מדליק שמונה ביום ראשון דאפשר שאין בבית אלא שני בני אדם". לדרך זו, גם מבחינה כמותית, בסופו של דבר, שיטת המהדרין מן המהדרין תהא עדיפה, שכן לרוב ימצא בדרך זו שידליקו יותר נרות.

מעניין, שעל אף הבנת הרמב"ם שהבאנו לעיל, הרי שהוא עצמו לא פסק כך הלכה למעשה, שכן המנהג הנוהג בארצות ספרד היה זהה לזה שציין התוספות הנ"ל. וכך מכריע הרמב"ם למעשה:

"מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד." (הלכות חנוכה פ"ד ה"ג)

ב. ההלכה הרווחת בימי הראשונים

היוצא מדברינו עד כה, **שכל ראשוני אשכנז** שעסקו בסוגיא; **הרא"ש**,⁶ **המרדכי**⁷ **ורבינו ירוחם**⁸ פסקו כהסבר **התוספות** - שבכל בית ידליק בעל הבית חנוכיה אחת עם כמות נרות לפי היום בו מדליקים.⁹ וכן המצב בכל ראשוני ספרד

6. תוס' רא"ש על הסוגיא.

7. מס' שבת רמז ר"ע.

8. בספר "תולדות אדם וחווה" נתיב ט' חלק א': "המהדרין מן המהדרים יום א' מדליק א' ובכל יום מוסיף והולך עד שבליל ח' מדליק ח' **וכן עמא דבר כך פשוט**".

9. ניתן לציין כחריג את **שיטת הר"י מלוניל** המובאת בשיטה לר"ן על הסוגיא, וכך לשונו: "וראיתי **לרבינו יהונתן** ז"ל שנשמר מן הקושיא וכתב נר לכל אחד ואחד מבני ביתו וכן כל ימי החנוכה סגי בנר אחד, והמהדרין מן המהדרין יוסיף בכל לילה ולילה ויכפול וישלש עד שיעשה **בסוף שמונה לכל אחד ואחד** מבני ביתו עכ"ל, **אלא שלא נהגו כן**". מכל מקום, אעיר בזהירות, שלענ"ד לא נהג אף אחד, בשום דור מימי הראשונים כשיטה זו. ועוד ניתן לומר לפי הגר"א שהזכרנו בהע" 4 שגם **הרי"ף** סובר כרמב"ם, אך **הבה"ל** ד"ה "וי"א" סובר שדברי הגר"א אינם מוכרחים.

שעסקו בסוגיא; הרא"ה,¹⁰ המאירי,¹¹ הריטב"א,¹² המגיד משנה,¹³ שיטה לר"ן¹⁴ והרמב"ם¹⁵ פסקו אף הם הלכה למעשה כתוספות.

הטור (בנו של הרא"ש) שחי בספרד, וממצה בספרו את שיטות הראשונים עד אליו מכריע בפשטות: "וכמה נרות הם בליל א' מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך א' בכל לילה עד שבאחרונה יהיו שמנה ואפילו אם רבים בני הבית לא יעשה יותר" (או"ח סי' תרע"א). פסק זה הינו הביטוי המעשי של "מהדרין מן המהדרין" לפי כל הראשונים דלעיל. גם **הבית יוסף**, בביאור לדברי הטור הנ"ל התבטא בצורה חד משמעית בענין:

"ונראה שהעולם שנהגים להדליק בלילה הראשונה נר אחד ומוסיף והולך בכל לילה עד שבאחרונה הם שמנה ואפילו בני בית הרבה אינם עושים יותר זעתם כדעת התוספות דאי כהרמב"ם למה אינם עושים כמהדרין מן המהדרין."

וכך פסק גם **בשולחן הערוך** (סי' תרע"א סעי' ב'):

"כמה נרות מדליק; בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר."

10. בספר שיטה לר"ן על הסוגיא (מודפס בספר ח' הר"ן על שבת).

11. ח' המאירי על הסוגיא.

12. ח' הריטב"א על הסוגיא.

13. על הרמב"ם בה"ג שכתב "מנהג פשוט בכל ערינו וכו' " העיר המ"מ: "ג"כ הוא מנהגנו".

14. בספר ח' הר"ן על הסוגיא.

15. צוין לעיל פי"ד הי"ג.

ג. הבנת הגהת הרמ"א על דברי המחבר

לשונו של הרמ"א בהגהתו על דברי השו"ע הנ"ל הם המקור למנהג אשכנז הרווח בימינו. וכך מעיר הרמ"א:

"וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם), וכן המנהג פשוט; ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין" (מהר"א מפראג).

על פניו, לשונו של הרמ"א ברורה, הוא פותח בביטוי "ויש אומרים" שמשמעו **בא לחלוק**, ומציע לנהוג אחרת מהשו"ע, בכך "שכל אחד מבני הבית ידליק". ובמבט שטחי אין זה אלא **הבנת הרמב"ם** בסוגיא שהמהדרין מן המהדרין יכפילו את מספר הנרות הן במספר הימים והן במספר בני הבית. וכך אכן הבין בעל **המראה מקומות** בתוך לשון הרמ"א שציין לרמב"ם. וכן הבין הב"ח:

"מנהג שלנו כדעת הרמב"ם ומנהג ספרד כדעת התוספות." (סי' תרע"א אות ג')

והוסיף על כך חתנו הט"ז את המשפט המפורסם:

"ובכאן יש חידוש במנהג שהספרדים נוהגים כתוס' ¹⁶ כמ"ש ב"י והאשכנזים כרמב"ם וזה לא מצינו בשאר מקומות." ¹⁷

בהסבר זה של דברי הרמ"א שני קשיים: א. כיצד זה חלק הרמ"א על כל גדולי הראשונים! ועוד שאין זה דרכו של הרמ"א להביא מנהג מחודש ללא ציון מקורו בראשונים!

16. על אף הדיוק העובדתי "שהספרדים פסקו כתוספות", עשו חלק מאחרוני ספרד מאמץ גדול להוכיח ש"חלילה" לומר שהרמב"ם הספרדי למד מבעלי תוספות אשכנזים, אלא מסורת ספרדית קדומה היתה בידי הרמב"ם, ממנה למד את פסיקת ספרד. (עיי' במקראי קודש פרק ב' הערה ד').

17. משפט זה הובא **בבאר היטב** על השו"ע, ומשם הועתק לספרים רבים אחרים.

ב. אם כדברי הבי"ח והט"ז שהרמ"א פסק כרמב"ם, אזי **לא זייק הוא בדבריו** כשאמר: **"דכל אחד מבני הבית ידליק"**, שהרי לפי הרמב"ם רק בעל הבית מדליק לפי מספר בני הבית כפול מספר הימים. ניוזכר נא בלשון הרמב"ם: **"מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד...** כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון **מדליק** עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות". אז **כיצד ניתן לטעון שדברי הרמ"א הינם שיטת הרמב"ם ?**

ד. ביאור דברי הגהת הרמ"א על פי הדרכי משה

להוי ידוע, ר' משא איסרליש, הרמ"א, כתב תחילה את חיבורו ה"דרכי משה" על הבית יוסף ורק אח"כ הוסיף את ה"מפה" (הגהות) על דברי השו"ע. היות ועיקר לימוד ההלכה נסב סביב ספר השו"ע, ממילא לספר בית יוסף הייתה תפוצה פחותה, ועוד יותר נדיר היה למצוא את החיבור "דרכי משה". לימים המוציאים לאור של ספרי הב"י לקטו מתוך ספר ה"דרכי משה" את עקרי דבריו ושיבצו אותם לפי הענין בתוך דפי ספר ה"בית יוסף".

לא רחוק הדבר שספר הדרכי משה נעלם מעיני רבים, וכך הגיעו למסקנה המוטעית לענ"ד שהרמ"א פסק כרמב"ם. עתה משדברי הרמ"א במקורם גלויים וידועים נעיין בהם בפנים :

וכך לשון הרמ"א **בדרכי משה** (סי' תרע"א אות א'): :

"מדברי הרמב"ם נראה דאם רבים בני הבית מדליק כל אחד בליל ראשון נר אחד ומוסיף והולך עד שבאחרונה יהיה שמנה, **וכן המנהג. וכתב מהר"א מפראג דלדידן שמדליקין בפנים** ויודעין בבית כמה בני אדם בבית וליכא למיחש שמא יאמרו כך בני אדם הם בבית אף לדעת

התוספות מנהיגו נכון ועוד דמאחר שמדליקין בפנים כל אחד יוכל להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולן בטפח הסמוך לפתח וניכר הנרות שמדליק כל אחד ואחד ואיכא היכרא כשמוסיף והולך בשאר הלילות ולכן מנהיגו אתי שפיר לכולי עלמא."

דברי **הדרכי משה** עדיין לא מיישבים את שני הקשיים שהצבנו לעיל, כיצד חלק על כל הראשונים, ואם תמצוי לומר שפסק כרמב"ם, זו אינה שיטת הרמב"ם כפי שהראנו לעיל. אך דבר אחד נחשף כאן והוא, **שכנראה מימי הרמ"א וקרוב לו**,¹⁸ **נהגו** שכל אחד מבני הבית הדליק עבור עצמו. הרמ"א מנסה להבין את מקור המנהג (שאינו לא תוספות, ולא רמב"ם) ומניח שיש כאן צרוף של המצב בגלות "לדידן", עם אפשרות לקיים את שיטת המהדרין כפשוטה. **ונראה שמקור הרעיון הוא מהמהר"א מפראג המובא בדרכי משה**, שלטענתו כל דין היכר הימים שייך רק כאשר מדליק ב"פתח ביתו מבחוץ", אך בשעת הסכנה "מניחה על שלחנו ודיו". ממילא, טוען הרמ"א, כשאנו בגלות אשכנז, ופוחדים אנו להדליק בפתח ביתנו מבחוץ, נוהגים אנו להדליק בתוך הבית. ואם בתוך הבית מדליקים, סרה טענת הר"י בתוספות כנגד הרמב"ם: "ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית".

18. **בשו"ת המהרי"ל** בסי' קמ"ה מובא: "תשובה נר חנוכה נהוג בכל דוכתי שכל אורחים ובחורים מדליקין אע"ג דמדליקין על כל אחד ואחד בביתו ושמא בימי ר' זירא דלא היו מדליקין אלא על פתחי חצירות והבתים אין לחוש, אבל השתא דהיכירא לבני הבית מי מפיס להכיר אם הוא נשאו או לא, ולהאי דנהוג האידנא להדליק נר כל אחד ואחד, ודלא כמו שפסק ר"י דיותר הידור בנר איש וביתו ולהוסיף". וכן כתוב בספר **מהרי"ל** (מנהגים) הלכות חנוכה אות ח' בשם **מהרי"י סג"ל**. (המהרי"ל חי במגנצא שבגרמניה נפטר ב 1427 - קדם לרמ"א בכמאה שנה). **ולפלא על הרמ"א** שלא הזכיר מהרי"ל זה, כהרגלו בשאר מקומות.

יוצא, אם כן, שבני אשכנז במאות השנים האחרונות זכו להיות "מהדרין מן המהדרין" לפי שיטת התוספות והרמב"ם גם יחד !! נשוב ונעיין בדברי הרמ"א שפתחנו בהם :

"וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם), וכן המנהג הנכון, הוא מדגיש שיש ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין" (מהר"א מפראג).

נשים לב שמיד לאחר שהרמ"א מלמדנו מה המנהג הנכון, הוא מדגיש שיש להיזהר שכל אחד ישם נרותיו במקום אחר, כדי שלא תיוצר ערבוביה לבני הבית, ואז לא יהיו אף בני הבית "מהדרין מן המהדרין" שכן אף הם לא יוכלו להכיר איזה יום הוא זה. (מיותר לציין שתנאי זה אינו הכרחי לשיטת הרמב"ם ואף סותר את הרמב"ם שבדוגמא שלו ביום א' עשרה נרות וכו').

ה. ראיות שכך יש להבין את פסיקת הרמ"א

כאמור לעיל, ראינו מגדולי האחרונים שסברו שהרמ"א פסק כרמב"ם, והראנו שהם כנראה לא ראו את דברי הדרכי משה במקורם. עתה נראה, שהדרך המחודשת כביכול שהצענו, אינה חידוש כלל, וכבר קידמונו בזה גדולי האחרונים. תחילה הגר"א על דברי הרמ"א כאן מעיר :

"וכן המנהג כתב בד"מ בשם מהראמ"פ זלדידן שמדליקין בפנים ויודעין כמה בני הבית אף התוס' מודי ועוד כיון שמדליקין בפנים אין לחוש לטפח הסמוך לפתח כ"כ כמ"ש בס"ז בהג"ה ויכולין להדליק כ"א במקום מיוחד ואיכא היכרא וז"ש ויזהרו כו'."

וכך טוען הפרי מגדים במשב"ז סי' תרע"א ס"ק א' (על דברי הט"ז) :

ומי"ש האשכנזים כרמב"ם, בד"מ כתב לדין שמניחין בבית בפנים יודעין כמה הם, ועוד דכ"א נותן במקום מיוחד ליכא חששא וכו', ומנהגינו אף לתוס' אתי שפיר.

וכן כתב בעל הערוך השולחן :

"ולפי"ז אי"ש הכל דהתוס' כתבו זה לפי דין הגמ' שהיו מדליקין על פתח רה"ר וכן היו בני ספרד עושין. ... ורבינו הרמ"א כתב כהרמב"ם וז"ל וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק וכן המנהג פשוט ויזהרו ליתן נרותיו כל אחד ואחד במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין עכ"ל וזהו כהרמב"ם ודקדק מפורש שכל אחד יתן במקום מיוחד דאנחנו מדליקין בבית ובכה"ג גם התוס' מודים ונמצא דלא פליגי לדינא אלא שנשתנה לפי מצב מקום ההדלקה [ובזה נסתלקה תמיהת הט"ז סק"א דלא מצינו שהאשכנזים ינהגו כהרמב"ם והספרדים כתוס' וכל זה מבואר בכנסת יחזקאל סי' י"ז וגם הגר"א סק"ה רמיז לה וכן עיקר ודו"ק]. " (סי' תרע"א סעי' ח')

ו. איחוד הפסיקה בימינו

פסיקת הספרדים מדורי דורות היתה כשיטת התוספות, פסיקת האשכנזים בדורות הראשונים בפשטות אף היא היתה כשיטת התוספות. במאות השנים האחרונות באשכנז נשתרר הפחד והסכנה, עברה מצות נר החנוכה לתוך הבית, ממילא, נוצר מצב בו ניתן לקיים גם את שיטת התוספות וגם את שיטת הרמב"ם.

אם כנים דברינו עד כה, הרי שעתה בשובנו לציון, ואין בנו פחד ומורא (אני מקוה) הרי שמצות הדלקת הנר צריכה לשוב למקומה הראוי "לפתח ביתו

מבחוץ". או אז, לא נוכל לקיים יותר את מנהג שתי השיטות, ועל כורחנו נאלץ כולם, כל עם ישראל, לנהוג מנהג אחיד ולהדליק חנוכיה אחת בלבד, בפתח ביתנו בברכה.¹⁹

ז. הצעה מעשית

היות ונהגו בני אשכנז להדליק כל אחד מבני הבית חנוכיה משלו, קשה לבטל מנהג זה, אף שלדעתנו כך היה ראוי. מכל מקום, נראה שבעל הבית ידליק בחנוכיה מהודרת במקום המצוה, בפתח ביתו מבחוץ, בני ביתו ישמעו את ברכותיו של בעל הבית ויראו בהדלקתו. מיד אח"כ ללא הפסק ילך כל ילד החפץ בכך לחלון חדרו וידליק אף הוא שם בלא ברכה.

19. וכבר הקדמנו בזה בעל ערוך השולחן בסי' תרע"א סעי' ט': "והנה עתה בזמנינו חזר המנהג כדברי התוס' ". וכן כתב באורכה שו"ת "אז נדברו" חלק עשירי סי' כ"ו. ופסק הלכה למעשה להדליק בחוץ חנוכיה אחת.

ה. נספח - ראיות לשיטתנו משאר פסיקות ברמ"א

להלן אראה מספר מקומות בהם השו"ע פוסק כדינא דגמרא, והרמ"א מגיה בכדי להתאים את הדין לאירופה שם נהגו כ"שעת הסכנה".

◀ **דין השו"ע על מיקום החנוכיה (סי' תרע"א סעי' ז')** :

"מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל; ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין; ואם הניחו בדלת עצמו, יניחנו מחציו של כניסה לצד שמאל."

הגהת הרמ"א:

"ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח; ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם, ואין לשנות אא"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין היכר כמה נרות מדליקין; ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה, כי אז לא יהיה היכר כלל; ואף כי אין היכר רק לבני הבית, מ"מ היכר קצת מיהא בעי."

◀ **דין השו"ע על חצר עם ב' פתחים (סי' תרע"א סעי' ח')** :

"חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשתיהן מפני החשד; ואם שני הפתחים ברוח אחד (והם בבית אחד) (כל בו) די לו באחד מהם."

הגהת הרמ"א:

"ואם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם ובשני מדליק בלא ברכה, מיהו בזמן הזה שכולם מדליקין בפנים ממש, ואין היכר לבני ר"ה כלל, אפילו יש לחצר או לבית הרבה פתחים להרבה רוחות אין מדליקים אלא פעם אחת בפנים, כן נ"ל וכן המנהג פשוט."

ביאור המשנ"ב (ס"ק נ"ד):

"בפנים ממש - היינו שבזמן הטור היו מדליקין אצל פתח הבית מבפנים והיו עושין עכ"פ היכר לעוברים ע"כ יש חשד כל שאין היכר כראוי לעוברים משא"כ עכשיו שמדליקין ממש בפנים ולא איכפת לן כלל לעשות היכר לבני ר"ה ע"כ לא איכפת לן בחשדא דידהו."

◀ דין השו"ע לגבי סוף זמן הדלקה (סי' תרע"ב סעי' ב):

"שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא; הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור, ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן."

הגהת הרמ"א:

"וי"א שבזמן הזה שמדליקין בפנים א"צ לזוהר ולהדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם תוספות), ומ"מ טוב לזוהר גם בזמן הזה."

ביאור המשנ"ב (ס"ק ט'):

"שבזמן הזה שמדליקין בפנים - ר"ל וא"כ ההיכר הוא רק לב"ב."

◀ דין השו"ע בענין אכסנאי (סי' תרע"ז סעי' א):

אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה; ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית, והוא הדין לבן האוכל אצל אביו.

הגהת הרמ"א:

"וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל, וכן נהגו" (תשובת רשב"א סי' תקמ"א).